

ตำนานและประวัติศาสตร์พระไชยเชษฐาธิราชและพระวอพระตากับการ
 นำเสนออัตลักษณ์กลุ่มชาติพันธุ์ลาวเวียง ในอำเภอสุวรรณคูหา
 จังหวัดหนองบัวลำภู

The Legend and History of Phra Chai Chetthathirat and
 Phra Wo Phra Ta with the Presentation about the Identity of
 Lao Wiang Ethnic Group in Suwanakuha District,
 Nong Bua Lamphu Province

ธวัชชัย ทองอุทัยศรี¹ และ อุมารินทร์ ตุลารักษ์²

Tawatchai Tonguthaisri and Umarin Tulalak

บทคัดย่อ

บทความวิจัยฉบับนี้มีวัตถุประสงค์คือ เพื่อศึกษาตำนานและประวัติศาสตร์พระไชยเชษฐา-
 ธิราช และพระวอพระตา กับการนำเสนออัตลักษณ์กลุ่มชาติพันธุ์ลาวเวียงใน อำเภอสุวรรณคูหา
 จังหวัดหนองบัวลำภู ที่ได้จากการศึกษาพบว่า ตำนานที่เกี่ยวข้องกับกลุ่มชาติพันธุ์ลาวเวียงคือ
 ตำนานการสร้างหลวงพ่อพระไชยเชษฐา และตำนานห้องมิ่งเมือง และประวัติศาสตร์การเคลื่อนย้าย
 ของกลุ่มชาติพันธุ์ลาวเวียงในพื้นที่ที่อพยพเข้ามาอยู่อาศัยในอำเภอสุวรรณคูหาคือสมัยพระไชย
 เชษฐาธิราช และในสมัยพระวอพระตา โดยกลุ่มชาติพันธุ์ลาวเวียงได้นำตำนานและประวัติศาสตร์
 ไปใช้ในนำเสนออัตลักษณ์ของกลุ่มชาติพันธุ์คือ สร้างประเพณีพิธีกรรมที่สำนึกถึงความเป็นตัวตน
 ของลาวเวียงด้วยการประกอบประเพณีพิธีกรรมบวงสรวงศาลหลักเมืองพระไชยเชษฐาธิราชและ
 พิธีกรรมบวงสรวงหลวงพ่อพระไชยเชษฐา ที่ทำให้บุคคลอื่นรับรู้ถึงการมีตัวตนของกลุ่มชาติพันธุ์

¹นักศึกษาระดับปริญญาโท สาขาวิชาภาษาไทย คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น e-mail D114215@gmail.com
 Master-Degree Student in Thai Program, Humanities and Social Sciences Faculty, Khon Kean University.
 e-mail : D114215@gmail.com

²อาจารย์ สาขาวิชาภาษาไทย คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น e-mail Umatul@kku.ac.th
 Lecturer in Thai Program, Humanities and Social Sciences Faculty, Khon Kean University.
 e-mail : Umatul@kku.ac.th

นอกจากนี้ประเพณีพิธีกรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ลาวเวียงที่จัดขึ้นในอำเภอสุวรรณคูหา ได้รับการสนับสนุนจากภาคส่วนต่าง ๆ เพื่อผลักดันและส่งเสริมให้เป็นอัตลักษณ์ท้องถิ่นของอำเภอสุวรรณคูหาอีกด้วย

คำสำคัญ : ลาวเวียง ตำนานประวัติศาสตร์ อัตลักษณ์กลุ่มชาติพันธุ์ อำเภอสุวรรณคูหา

Abstract

The purpose of this study was to study the history and legends of Phra Chai Chetthathirat and Phra Wo Phra ta with the introduction presenting the identity of the Lao Wiang ethnic group in Suwanakuha District, Nong Bua Lamphu Province. The results of the study looked at the creation of Luang Pho Phra Chai Chettha, the legend of Kong Ming Muang, and the Lao Wiang ethnic groups who migrated to live in the SuwannaKhuha district area in the Phra Chai Chetthathirat' era. The groups make the ritual at the Phra Chai Chetthathirat City Pillar Shrine, and the rituals to Luang Por Phra Chai Chettha to present the identity of the Lao Wiang ethnic groups through traditional rituals. In addition, the traditions and cultural activities of the Lao Wiang ethnic group held in SuwannaKhuha District have received supports from various sectors to push and encourage them to become the local cultural identity of Suwannakhuha District

Keywords : lao wiang, history, legend, ethnographic identity, suwannakhuha district

1. บทนำ

อำเภอสุวรรณคูหาเป็นอำเภอหนึ่งในจังหวัดหนองบัวลำภู ประกอบไปด้วย 8 ตำบล 91 หมู่บ้าน มีความเป็นมาอย่างยาวนานมีการตั้งถิ่นฐานของชุมชนต่าง ๆ ตามหลักฐานทางประวัติศาสตร์แสดงให้เห็นว่าอำเภอสุวรรณคูหานั้นเป็นเส้นทางในสมัยอดีตใช้ในการเดินทางติดต่อไปมาหาสู่ระหว่างเมืองเวียงจันทน์ เมืองพาน และเมืองหนองลุมภู กรมศิลปากร (2529, น.4) จากการใช้เส้นทางดังกล่าวนี้ทำให้เกิดการเคลื่อนย้ายของกลุ่มชาติพันธุ์เกิดขึ้นในอำเภอสุวรรณคูหาหลากหลายกลุ่ม ทำให้เกิดความหลากหลายทางวัฒนธรรมประเพณี และภูมิปัญญาท้องถิ่นที่เดินทางมาพร้อมกับกลุ่มชาติพันธุ์กลุ่มชาติพันธุ์ต่าง ๆ ที่เดินทางเข้ามาตั้งถิ่นฐานอาศัยอยู่ร่วมกันในพื้นที่อำเภอสุวรรณคูหาทั้งหมด 3 กลุ่มชาติพันธุ์ ได้แก่ ลาวเวียง ลาวพวน และลาวอีสาน

ลาวเวียง เป็นกลุ่มชาติพันธุ์ที่อพยพมาอยู่ในพื้นที่อำเภอสุวรรณคูหาในสมัยพระไชยเชษฐาธิราช กษัตริย์แห่งกรุงศรีสัตนาคนหุต (กรุงเวียงจันทน์) และสมัยพระวอพระตาได้นำผู้คนอพยพเข้ามาอยู่อาศัยในพื้นที่ตามหลักฐานวรรณกรรมลายลักษณ์ที่ปรากฏในศิลาจารึกไว้ว่า “ศรีสุภมมงคลการาชอาชญามหาสมมุติเทวราชตน เสวยพิภพในศรี สตนาคนหุตมหานครราชธานีนามชื่อพระเชยเชษฐาธิราชตนประกอบด้วยทศราชธรรม สิบประการมีศรัทธาในพุทธศาสนาจึงประสิทธิอาชญาให้เขต แดนไร่นากับวัดสุวรรณคูหา” ธวัช ปุณโณทก (2530, น. 1) จากข้อความในศิลาจารึกเป็นการกล่าวถึงพระนามของพระไชยเชษฐาธิราช ซึ่งมีพระราชศรัทธากลับมาที่ดิน สร้างพระพุทธรูป ถวายข้าโอกาส พระราชทานแก่วัดสุวรรณคูหา ซึ่งทำให้เห็นว่ากลุ่มชาติพันธุ์ลาวเวียงมีการเดินทางเข้ามาอยู่อาศัยในพื้นที่อำเภอสุวรรณคูหาในสมัยของพระไชยเชษฐาธิราช การที่ผู้คนเข้ามาอยู่อาศัยส่งผลให้เกิดเรื่องเล่า และตำนาน ในพื้นที่โดยถูกถ่ายทอดออกมาจากกลุ่มชาติพันธุ์

วัฒนธรรมชาติพันธุ์ทำให้เกิดวรรณกรรมได้แก่ เรื่องเล่า ตำนาน นิทาน ทั้งวรรณกรรมมุขปาฐะ และวรรณกรรมลายลักษณ์ในพื้นที่ที่กลุ่มชาติพันธุ์เหล่านั้นอาศัยอยู่ และเป็นลักษณะเฉพาะของกลุ่มชาติพันธุ์ จากการศึกษาการอพยพของกลุ่มชาติพันธุ์ทำให้เห็นถึงตำแหน่งถิ่นที่อยู่อาศัยในปัจจุบัน โดยอาศัยการศึกษาจากประวัติศาสตร์ ตำนาน เรื่องเล่า ประเพณี พิธีกรรม วัฒนธรรมต่าง ๆ ที่มีรูปแบบการถ่ายทอดจากรุ่นสู่รุ่น ดังนั้นหน้าที่สำคัญของวรรณกรรม เรื่องเล่า นิทาน ตำนาน หรือบทเพลง จะทำหน้าที่บันทึกเรื่องราวประวัติศาสตร์ความเป็นมา ประเพณี วัฒนธรรมอันเก่าแก่เหล่านี้เอาไว้ แล้วทำหน้าที่เป็นเครื่องมือสื่อสารมายังคนรุ่นหลัง ทำหน้าที่ถ่ายทอดภาพในอดีตที่ผ่านมา และวัฒนธรรมเหล่านี้จะสื่อให้เห็นถึงความรุ่งเรืองมีอารยธรรมของบรรพบุรุษในอดีตที่ผ่านมา จนถึงปัจจุบัน

การสืบหาความเป็นมาของคนในท้องถิ่นจากตำนานและประวัติศาสตร์ จะช่วยให้เกิดกระบวนการเรียนรู้ที่นำไปของชุมชนท้องถิ่นนั้น จะช่วยให้ท้องถิ่นมีประชากรที่รู้สึกเป็นเจ้าของพื้นที่ ร่วมกันรักและหวงแหนวัฒนธรรมประเพณีของตนเอง เช่น การนำเรื่องราวทางประวัติศาสตร์ของพระไชยเชษฐา มาประกอบพิธีกรรมต่าง ๆ ร่วมกันเพื่อให้เกิดความสบายใจในการดำเนินชีวิต เกิดความสามัคคีกันของคนในพื้นที่ และส่งเสริมให้ผู้คนอนุรักษ์วัฒนธรรมประเพณีของตนเองไว้ ปฐม หงส์สุวรรณ (2557, น.117)

การศึกษาอัตลักษณ์ของคนในพื้นที่ จากวรรณกรรมของพื้นที่นั้นเป็นการสร้างจิตสำนึกให้คนตระหนักถึงคุณค่าของท้องถิ่นและสร้างความเชื่อมั่น ความภาคภูมิใจให้กับคนในชุมชน ในการบอกเล่าเรื่องราว วิถีชีวิต ความเชื่อภูมิปัญญาของตนเอง ยุริฉัตร บุญสินทิ (2546, น.65) อัตลักษณ์คือความรู้สึกถึงความเป็นตนเองและจิตสำนึกร่วมในสังคมที่มีความโดดเด่น แตกต่างจากบุคคลอื่นหรือสังคมอื่น เป็นเครื่องหมายของการแสดงออกแห่งตัวตน เป็นตัวบ่งชี้ของลักษณะเฉพาะของตัวบุคคล ชุมชน และสังคม โดยเห็นได้จากเชื้อชาติ ภาษา วัฒนธรรม ประเพณีท้องถิ่น และศาสนา เป็นต้น ซึ่งมีคุณลักษณะที่ไม่เหมือนกับของคนอื่น ๆ หรือสังคมอื่น ๆ ผู้ศึกษาเห็นว่าการใช้วิธีการสัมภาษณ์แบบโครงสร้างร่วมกับการเข้าร่วมสังเกตการณ์ แสดงให้เห็นถึงชีวิตความเป็นอยู่ ความเปลี่ยนแปลงของหมู่บ้าน และการรับรู้ถึงอารมณ์ร่วมของคนในพื้นที่

จากที่กล่าวมาในช่วงต้นการศึกษา กลุ่มชาติพันธุ์ลาวเวียงที่อยู่ในพื้นที่ โดยอาศัยจากวรรณกรรมตำนานและประวัติศาสตร์พระไชยเชษฐาธิราชและพระวอพระตา ที่ปรากฏในอำเภอสุวรรณคูหา ทำให้ผู้วิจัยสนใจที่จะศึกษาอัตลักษณ์ของกลุ่มชาติพันธุ์ลาวเวียง ที่จะช่วยทำให้เข้าใจและมองเห็นภาพอัตลักษณ์ของกลุ่มชาติพันธุ์ ที่มีการส่งผ่านจากอดีตจนถึงปัจจุบันผ่านกระบวนการต่าง ๆ ที่ชาวบ้านยังคงรักษาและสืบทอดให้คงอยู่ตลอดมา

วัตถุประสงค์

เพื่อศึกษาด้านานและประวัติศาสตร์พระไชยเชษฐาธิราชและพระวอพระตา กับการนำเสนออัตลักษณ์กลุ่มชาติพันธุ์ลาวเวียง ในอำเภอสุวรรณคูหา จังหวัดหนองบัวลำภู

นิยามศัพท์เฉพาะ

อัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์ หมายถึง สิ่งที่ทำให้สมาชิกในกลุ่มชาติพันธุ์นั้น ๆ รู้สึกร่วมกันว่าเป็นพวกเดียวกันหรือกลุ่มเดียวกันและรู้สึกแตกต่างจากกลุ่มชาติพันธุ์อื่นในด้านต่าง ๆ เช่น ภาษา การแต่งกาย วัฒนธรรมประเพณี พิธีกรรมต่าง ๆ

อำเภอสุวรรณคูหา หมายถึง อำเภอพื้นที่อยู่ในพื้นที่ของจังหวัดหนองบัวลำภู เดิมอำเภอสุวรรณคูหาเป็นส่วนหนึ่งของอำเภอนากลางแล้วแยกออกมาเป็น กิ่งอำเภอสุวรรณคูหา จึงยกฐานะขึ้นเป็นอำเภอสุวรรณคูหา มีอาณาเขตติดต่อกับจังหวัดเลยและจังหวัดอุดรธานี

2. วรรณกรรม แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง

ในการศึกษาประวัติศาสตร์และตำนานพระไชยเชษฐาธิราชและพระวอพระตากับการนำเสนออัตลักษณ์กลุ่มชาติพันธุ์ลาวเวียง ในอำเภอสุวรรณคูหา จังหวัดหนองบัวลำภู ผู้วิจัยได้ศึกษาแนวคิดเพื่อเป็นแนวทางในการศึกษาดังต่อไปนี้

ตำนานยังเป็นข้อมูลทางวัฒนธรรมประเภทหนึ่ง ที่สามารถสื่อให้เห็นถึงวิถีคิดของกลุ่มชนผู้เป็นเจ้าของเรื่องเล่าเหล่านั้นได้ ทั้งนี้วิถีคิดดังกล่าวอาจมี หลากหลายลักษณะไม่ว่าจะเป็นความเชื่อโลกทัศน์ตลอดจนวิถีการดำเนินชีวิตที่เป็นขนบแบบแผนที่ยึดถือปฏิบัติสืบทอดต่อกันมา เมื่อกล่าวถึงชุมชนท้องถิ่นล้านนาเราจะพบว่า มีลักษณะทางวัฒนธรรม ที่บ่งบอกให้เห็นอัตลักษณ์ของท้องถิ่นแห่งนี้ได้เป็นอย่างดีนั่นก็คือพระพุทธรูปศิลปะแบบล้านนา ที่มีปรากฏอยู่ตามวัดวาอารามอย่างแพร่หลายและกว้างขวางในดินแดนแถบนี้ นอกจากชาวล้านนาจะสร้างงานพุทธศิลป์ เพื่อถวายเป็นพุทธบูชาแล้ว ยังพบว่าการสร้างเรื่องเล่าตำนานปรัมปราเพื่อ อธิบายปรากฏการณ์ความศักดิ์สิทธิ์ของพระพุทธรูปนั้น ๆ ด้วยอันเสมือนเป็นกุศโลบายที่จะช่วยสร้างเสริมความน่าเชื่อถือศรัทธาให้เกิดขึ้นกับพระพุทธรูปคู่บ้านคู่เมืองของตนเอง (ปฐม หงส์สุวรรณ, 2557 น.175)

การศึกษาอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์ได้นำแนวคิดทฤษฎีของ (Goffman, E., 1963, pp.1-2 อ้างถึงใน สุดอนอม ตันเจริญ, 2563, น.237-238) นักสังคมวิทยา ได้แบ่งอัตลักษณ์ออกเป็น 2 ประเภทและอธิบายลักษณะความแตกต่างและความเหมือนกันไว้ดังนี้

1) อัตลักษณ์ส่วนบุคคล (Personal Identity) เป็นการแสดงออกถึงการรับรู้ รู้จักตัวตนจากการ ปฏิสัมพันธ์กับสังคมสภาพแวดล้อม ผ่านการแสดงออกในรูปแบบของสถานะ เช่น เพศ ตำแหน่ง หน้าที่ บทบาททางสังคม เป็นต้น

2) อัตลักษณ์ทางสังคม (Social Identity) เป็นการแสดงออกถึงผลของกระบวนการขัดเกลาทาง สังคม การเปลี่ยนแปลงระบบการศึกษา วัฒนธรรม ผ่านการแสดงออกในรูปแบบของวิถีชีวิต ทัศนคติ ความ เชื่อและแบบแผนพฤติกรรม การแสดงออกผ่านสัญลักษณ์ที่บ่งบอกถึงความเข้าใจร่วมกันของคนในสังคม นั้นๆ เช่น พิธีกรรม ประเพณี เรื่องเล่า ตำนาน ประวัติศาสตร์ เป็นต้น

หนังสือเรื่อง “มองคติชนเห็นตัวตนชาติพันธุ์” ของศิริพร ณ ถลาง (2559, น.4) ได้แสดงให้เห็นว่าเรื่องของอัตลักษณ์ชาติพันธุ์เป็นเรื่องที่ซับซ้อน การแสดงอัตลักษณ์ชาติพันธุ์เป็นเรื่องที่เป็นพลวัต ขึ้นอยู่กับเจตนา ความตั้งใจ ความจำเป็น ผลประโยชน์ สถานการณ์และบริบททางสังคม ในสังคมประเพณี กลุ่มชาติพันธุ์ต่าง ๆ มีตำนานอธิบายความเป็นมา การกำเนิดชาติพันธุ์ (Ethnic Origin Myth) ที่ใช้บอกสมาชิกในกลุ่มให้ทราบถึงประวัติความเป็นมาของกลุ่มชาติพันธุ์ น่าสังเกตว่า ตำนานอธิบายกำเนิดชาติพันธุ์ของกลุ่มชาติพันธุ์ในอุษาคเนย์มักจะกำหนดของตนเอง (Us) ที่สัมพันธ์กับชาติพันธุ์อื่น ๆ

3. ข้อมูลและวิธีการวิจัย

3.1 การเก็บรวบรวมข้อมูล

3.1.1 รวบรวมข้อมูลเอกสารที่เกี่ยวข้องกับกลุ่มชาติพันธุ์ และเอกสารที่เน้นข้อมูลตำนานและข้อมูลทางประวัติศาสตร์ ในอำเภอสุวรรณคูหา จังหวัดหนองบัวลำภู ได้แก่ ใบลาน หลักศิลาจารึก คำผญา นิทาน ตำนาน เรื่องเล่า ที่ปรากฏในท้องถิ่น

3.1.2 รวบรวมข้อมูลเอกสารที่เกี่ยวข้องกับแนวคิดอัตลักษณ์กลุ่มชาติพันธุ์เพื่อนำมาใช้ในการวิเคราะห์

3.1.3 รวบรวมข้อมูลประวัติศาสตร์และตำนานจากการลงพื้นที่เก็บข้อมูลภาคสนามโดยการสัมภาษณ์เชิงลึกใช้เครื่องมือในการบันทึกเสียง และจดบันทึกข้อมูล ในเขตพื้นที่อำเภอสุวรรณคูหา จังหวัดหนองบัวลำภู ทั้งนี้การเก็บข้อมูลภาคสนามผู้วิจัยได้เก็บข้อมูล การสัมภาษณ์แบบเจาะลึกในกลุ่มของ พระสงฆ์ ผู้นำอาวุโส ผู้นำชุมชน ผู้นำพิธีกรรม ปราชญ์ชาวบ้าน และชาวบ้านในชุมชน เพื่อให้ได้ข้อมูลที่สมบูรณ์ที่สุด

3.2 ขอบเขตของการวิจัย

3.2.1 ด้านแหล่งข้อมูล แหล่งข้อมูลในการวิจัยได้มาจากการลงพื้นที่ภาคสนามในการสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้างจาก ปราชญ์ ผู้นำในการประกอบพิธี เช่น สาเหตุของการเกิดพิธีกรรม จุดมุ่งหมายของพิธีกรรม ที่ปรากฏอยู่ในเขตพื้นที่อำเภอสุวรรณคูหา จังหวัดหนองบัวลำภู

3.2.2 ด้านเนื้อหา วรรณกรรมพื้นบ้าน ทั้งวรรณกรรมมุขปาฐะและวรรณกรรมลายลักษณ์ ได้แก่ตำนานและประวัติศาสตร์ที่ได้มาจากการลงพื้นที่ภาคสนามในเขตพื้นที่อำเภอสุวรรณคูหา จังหวัดหนองบัวลำภู

3.3 การวิเคราะห์ข้อมูล (Data Analysis)

3.3.1 วิเคราะห์ตำนานและประวัติศาสตร์ในอำเภอสุวรรณคูหา จังหวัดหนองบัวลำภู ที่มีความเกี่ยวข้องกับกลุ่มชาติพันธุ์

3.3.2 วิเคราะห์อัตลักษณ์ของกลุ่มชาติพันธุ์ จากประวัติศาสตร์และตำนานในอำเภอสุวรรณคูหา จังหวัดหนองบัวลำภู โดยใช้แนวคิดอัตลักษณ์กลุ่มชาติพันธุ์

3.3.3. การนำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูลโดยการพรรณนาวิเคราะห์ (Descriptive Analysis)

4. ผลการวิจัย

จากการศึกษาประวัติศาสตร์และตำนานการนำเสนออัตลักษณ์กลุ่มชาติพันธุ์ลาวเวียงในอำเภอสุวรรณคูหา จังหวัดหนองบัวลำภู พบว่า มีกลุ่มชาติพันธุ์ที่อาศัยอยู่ในอำเภอสุวรรณคูหาอยู่ 3 กลุ่ม ได้แก่ กลุ่มชาติพันธุ์ลาวเวียง ลาวพวน และลาวอีสาน ซึ่งสามกลุ่มชาติพันธุ์นี้ต่างนำเสนออัตลักษณ์กลุ่มชาติพันธุ์ของตนเอง แต่กลุ่มชาติพันธุ์ลาวเวียงมีการนำเสนออัตลักษณ์ของตนเองโดยใช้ประวัติศาสตร์และตำนานในการประกอบประเพณีพิธีกรรมในการสร้างอัตลักษณ์ของตนเอง ที่มีความโดดเด่นและน่าสนใจในพื้นที่ ดังรายละเอียดต่อไปนี้

4.1 ประวัติศาสตร์การเคลื่อนย้ายของกลุ่มชาติพันธุ์

ลาวเวียง เป็นกลุ่มชาติพันธุ์ที่ปรากฏหลักฐานในการอพยพเข้ามาอยู่อาศัยในพื้นที่อำเภอสุวรรณคูหา ในสมัยพระไชยเชษฐาธิราช ที่ปรากฏในหลักศิลาจารึก และ ในสมัยพระวอ พระตา ในเอกสารใบลานฉบับหอสมุดแห่งชาติลาว ได้กล่าวถึงการเคลื่อนย้ายผู้คนจากเวียงจันทน์มาสร้างบ้านเรือนที่อำเภอสุวรรณคูหา จังหวัดหนองบัวลำภู ดังนี้

4.1.1 สมัยพระไชยเชษฐาธิราช

สมัยพระไชยเชษฐาธิราชได้ทรงสร้างหลักศิลาจารึกหลักที่ 1 ตำบลนาสี อำเภอสุวรรณคูหาที่แสดงให้เห็นถึงประวัติศาสตร์ความเป็นมาของกลุ่มชาติพันธุ์ลาวเวียงที่ได้อพยพเข้ามาอาศัยในพื้นที่ โดยกล่าวถึงการมาสร้างบ้านแปลงเมืองของพระไชยเชษฐาธิราชที่ได้จารึกข้อความบนแผ่นศิลาไว้ว่า

ศรีศุภมงคลถาวรราชอาชญามหาสมมุติเทวราชตน
เสวยพิภพในศรีสัตนาคนหุตมหานครราชธานีนามชื่อพระ
เชยยเชษฐาธิราช ตนประกอบด้วยทศราชธรรม
สืบประการมีศรัทธาในพุทธศาสนาจึงประสิทธิอาชญา

ให้เขตให้แดนไร่นากับวัดสุวรรณคูหา (ธวัช ปุณโณทก, 2540, น.1)

จากข้อความในหลักศิลาจารึกข้างต้นนี้แสดงให้เห็นว่า พระไชยเชษฐาธิราช กษัตริย์แห่งกรุงศรีสัตนาคนหุต (กรุงเวียงจันทน์) ได้นำผู้คนอพยพเข้ามาอยู่อาศัยในพื้นที่อำเภอสุวรรณคูหา ตามหลักฐานที่ปรากฏในหลักศิลาจารึก โดยพระไชยเชษฐาธิราชผู้ครองกรุงศรีสัตนาคนหุต ที่เป็นดังสมมุติเทพประกอบด้วยทศพิราชธรรม มีพระราชศรัทธาในพระพุทธศาสนา จึงมีพระราชโองการประกาศให้พื้นที่ ไร่นาในดินแดนอำเภอสุวรรณคูหาให้บำรุงพระพุทธศาสนาแต่ วัดถ้ำสุวรรณคูหา แต่ภายหลังกลายสภาพเป็นวัดร้าง ต่อมาประชาชนได้มาบูรณะแล้วสร้างใหม่ จนเสร็จ เมื่อวันที่ 20 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2467 ได้รับพระราชทานวิสุงคามสีมา เมื่อวันที่ 3 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2521 ในสมัยโบราณเป็นฝ่ายอรัญวาสี (ธรรมยุต) ปัจจุบันสังกัดคณะสงฆ์มหานิกาย พระประธานเป็นรูปทรงนาคปรก 7 เศียร หน้าตักกว้าง 4 ศอก สูง 1 เมตร ปางมุจลินทร์ เป็นศิลปะ สมัยล้านช้าง

นอกจากนี้ในศิลาจารึกของพระเจ้าไชยเชษฐาธิราช ยังได้กล่าวถึงเมืองสำคัญใน ละแวกวัดถ้ำสุวรรณคูหานี้ด้วย คือ เมืองนาสี (บ้านนาเสียว) เมืองนาขาม (บ้านนาขาม) เมืองหินชน (บ้านวังหินชา) เมืองขุ (บ้านกุดขุ) ดังข้อความต่อไปนี้

พลทั้งหลายกวาน นาเรือเมือง นาขาม เมืองหินชน
เมืองชนมาแทก เขตให้ทั้งสี่ด้านแล
ด้านแลพันวา จึงให้นาปู นาสีกสง นาทาเปิด นาหัน
นาไก่เขี่ย นาแพงเมือง (ธวัช ปุณโณทก 2540, น.1)

จากข้อความข้างต้นนี้แสดงให้เห็นถึงกลุ่มชาติพันธุ์ที่อาศัยอยู่ในพื้นที่ต่าง ๆ ตามอำเภอสุวรรณคูหาในปัจจุบัน ซึ่งหมู่บ้านที่กล่าวมายังปรากฏชื่อบางหมู่บ้านในปัจจุบัน การอาศัยอยู่ของผู้คนทำให้ทราบถึง การเข้ามาอยู่อาศัยของผู้คนจำนวนมากและสื่อให้เห็นถึงความ เจริญรุ่งเรืองในสมัยนั้นของภาคอีสานในอำเภอสุวรรณคูหา ทั้งด้านการเมืองการปกครอง พระพุทธศาสนา และความอุดมสมบูรณ์

4.1.2 สมัยพระวอพระตา

สมัยพระวอพระตาในการเข้ามาอยู่อาศัยของกลุ่มชาติพันธุ์ลาวเวียงครั้งใหญ่ ปรากฏในเอกสารโบราณ ที่บันทึกเรื่องราวทางประวัติศาสตร์ในการเคลื่อนย้ายอพยพผู้คนเข้ามาสู่ จังหวัดหนองบัวลำภู โดยมีการจัดแจงไพร่พลในการออกเดินทางออกจากเวียงจันทน์ ตามเอกสาร โบราณดังนี้

ส่วนตัวเฮานั้น	กองกลางหมัดหมู่
จักตั้งแต่สร้าง	หนองบัวบ่อนเขาอยู่ นี้แล้ว
ค้นหาก มีเหตุฮ้อน	ประการสิ่งอันใด
ให้ฮีบขับพาชี	บอกเหตุการณ์อย่าช้า

(อรรถพล ธรรมรังสี, 2560, น. 86)

จากข้อความข้างต้นเป็นคำพูดของพระวอพระตาที่แบ่งไพร่พลออกจากกลุ่มเพื่อ เดินทางมายังหนองบัวลำภู เข้ามาตั้งชุมชนของตนเองพร้อมกับแจ้งเหตุให้กับกลุ่มอื่น ๆ ที่เดินทาง มาพร้อมกัน เมื่อมีเหตุเดือดร้อนให้รีบขี่ม้ามาแจ้งขอความช่วยเหลืออย่างเร่งด่วน

ค้นว่า	จัดสำเร็จแล้ว	ก็พากันชมชื่น
	ตื่นฮุ้งเช้า	ให้ตีฆ้องปาวเดิน
	กำขับซ้ำ	ไทพวกกองครัว
	คนกองใด	ให้ไปกองนั้น

(อรรถพล ธรรมรังสี, 2560, น.86)

เมื่อพระวอพระตาสั่งการเสร็จเรียบร้อยแล้ว ชาวบ้านต่างพากันยินดีชื่นชมกับการ จัดการขบวนการเดินทาง เมื่อถึงเวลาในช่วงเช้าชาวบ้านต่างพากันตื่นแต่เช้าเพื่อเตรียมตัวเดินทาง ตีฆ้องส่งสัญญาณในการออกเดินทาง พร้อมกำขับชาวบ้านให้แยกกันไปตามกลุ่มของตนเองที่จะ เดินทางไปด้วย

เหตุว่า	คนสามจุ่ม	มาชุมนุมเป็นหมวดหมู่
	อยู่บ่อนหมั้น	พอต่อสู้ส่วนสน
	อลหลเว้า	เฮฮาเสียงสนั่น
คอบว่า	นายสั่งแล้ว	บัดนี้สิ้นความ
เขาก็	เดาหาห่าง	เดินทางย้ายย่าง
	ไปสร้างบ้าน	ตามเจ้าเพิ่นแต่งการ

(อรรถพล ธรรมรังสี, 2560, น. 86)

หลังจากที่แบ่งชาวบ้านครบ 3 กลุ่มแล้วก็พากันเดินทางไปยังจุดหมายปลายทางที่ตนเองตั้งไว้ ชาวบ้านต่างพากันทำตามคำสั่งของหัวหน้าด้วยความเรียบร้อย ออกเดินทางมาถึงจุดหมายแล้วพากันแยกย้ายไปตามพื้นที่ต่าง ๆ เพื่อสร้างที่พักอาศัยของตนเองตามที่หัวหน้าสั่ง

สรุปได้ว่าประวัติศาสตร์การเคลื่อนย้ายของกลุ่มชาติพันธุ์ลาวเวียงเกิดขึ้นใน 2 ช่วงตามหลักฐานที่ปรากฏในพื้นที่ ได้แก่ สมัยพระไชยเชษฐาธิราช ที่อพยพผู้คนมาสร้างบ้านแปงเมืองที่อำเภอสุวรรณคูหา และสร้างพื้นที่สำคัญทางพระพุทธศาสนาที่วัดถ้ำสุวรรณคูหาในปัจจุบัน โดยจารึกข้อความไว้เป็นหลักฐานทางประวัติศาสตร์ และในสมัยพระวอพระตาที่อพยพผู้คนจากเวียงจันทน์ด้วยเหตุผลทางการเมืองเพื่อเข้ามาอยู่อาศัยในพื้นที่จังหวัดหนองบัวลำภู ซึ่งบันทึกไว้ในเอกสารโบราณฉบับหอสมุดแห่งชาติลาวในการเดินทางเข้ามาของกลุ่มชาติพันธุ์

4.2 ตำนานที่เป็นประวัติศาสตร์บอกเล่าของกลุ่มชาติพันธุ์ลาวเวียง

กลุ่มชาติพันธุ์ลาวเวียงในพื้นที่อำเภอสุวรรณคูหา ยังมีเรื่องราวที่เล่าสืบต่อกันมา โดยมีความเกี่ยวข้องกับกลุ่มชาติพันธุ์ของตนเอง ซึ่งตำนานที่ยังเล่ามาถึงปัจจุบันคือ ตำนานการสร้างหลวงพ่พระไชยเชษฐา ในสมัยของพระเจ้าไชยเชษฐาธิราช และตำนานหมั่งมิ่งเมือง ในสมัยพระวอพระตา ดังรายละเอียดต่อไปนี้

4.2.1 ตำนานหลวงพ่พระไชยเชษฐา

ตำนานที่เล่าสืบต่อกันมาถึงเรื่องความศักดิ์สิทธิ์ของหลวงพ่พระไชยเชษฐา จากการสัมภาษณ์ เงิน ผาสีดา (2564, สัมภาษณ์) ชาวบ้านได้เล่าว่า “หลวงพ่พระไชยเชษฐาสร้างขึ้นในสมัยพระเจ้าไชยเชษฐาธิราช ด้วยความศรัทธาอันแรงกล้าในพระพุทธศาสนาจึงได้สร้างพระพุทธรูปประดิษฐานไว้ที่วัดถ้ำสุวรรณคูหา ประชาชนในพื้นที่ได้มากราบไหว้เคารพบูชา เนื่องจากมีความศักดิ์สิทธิ์มาก เมื่อตั้งจิตอธิษฐานขออะไรก็จะได้สมความมุ่งมาดปรารถนา และเป็นที่ยึดเหนี่ยวจิตใจของคนในพื้นที่ด้วย” เห็นได้จากที่ประชาชนนำสิ่งของมาแก้บน เช่น ต้นโพธิ์เงิน โพธิ์ทอง ดอกไม้ พวงมาลัย ขันหมากเบ็ง เป็นต้น

พระอธิการกมล เตชะธรรมโม (2564, สัมภาษณ์) กล่าวว่า ตามตำนานที่พระเจ้าไชยเชษฐาธิราชได้ทรงทำนุบำรุงวัดถ้ำสุวรรณคูหา ได้พระราชทานวิสุงคามสีมาแก่วัดถ้ำสุวรรณคูหาถึงด้านละ 1,000 วา (2,500 ไร่) และได้พระราชทานนาจ้งหัน คือพื้นที่ที่เป็นสิทธิ์ของวัด ผลิตผลเช่น มะพร้าว ตาล หมาก ฯลฯ ต้องเป็นสิทธิ์ของวัดร้อยละ 10 นั่นคือชาวบ้านทำไร่ทำนาได้ต้องนำมาถวายวัด 1 ถึง ชาวอำเภอสุวรรณคูหามีความเชื่อว่า นาจ้งหัน คือ เขตพระราชทานในสมัยของ

พระเจ้าไชยเชษฐาธิราชพระราชทานให้ใช้ในการทำการเกษตรเมื่อถึงฤดูเก็บเกี่ยวผลผลิตให้นำมาถวายวัด ทุก ๆ ปีจึงมีการจัดประเพณี การสักการบูชาหลวงพ่พระไชยเชษฐา เพื่อให้พุทธศาสนิกชนในละแวกนาจันทน์นำผลผลิตมาถวายเพื่อเป็นส่วยไร่ส่วยนาให้กับวัดถ้ำสุวรรณคูหา

จากการให้ข้อมูลเกี่ยวกับตำนานหลวงพ่พระไชยเชษฐาซึ่งมีความเกี่ยวข้องกับสมัยพระเจ้าไชยเชษฐาธิราช ที่อุทิศที่ดินสร้างวัด และสร้างพระพุทธรูปนาคนกปรดิษฐานไว้ที่วัดถ้ำสุวรรณคูหา โดยได้พระราชทานนาจันทน์ เพื่อให้ประชาชนที่อาศัยในพื้นที่นำผลผลิตมาถวายวัด จากตำนานนี้ทำให้กลุ่มชาติพันธุ์ลาวเวียงยังคงรักษาประเพณีนี้ไว้จนถึงปัจจุบัน ประวัติศาสตร์บอกเล่าจากชาวบ้านนี้แสดงให้เห็นการเน้นย้ำความมีตัวตนของกษัตริย์ลาว คือ พระไชยเชษฐาธิราชที่อยู่ในพื้นที่และเป็นกษัตริย์ที่กลุ่มชาติพันธุ์ลาวเวียงเคารพในการเป็นผู้นำในการอพยพมาในพื้นที่

4.2.2 ตำนานพระวอ พระตากับการต่อสู้ทางการเมือง

ตำนานห้องมิ่งเมือง ได้กล่าวถึงการอพยพของผู้คนจากเวียงจันทน์ บุญมาต่อพันธ์ (2564, สัมภาษณ์) เล่าว่า พระวอและพระตาได้นำห้องใหญ่มาจากเวียงจันทน์ เมื่อคราวอพยพครอบครัวพรรคพวกมาคราวนั้น เป็นห้องขนาดใหญ่มาก โดยใช้บอกสัญญาณต่าง ๆ เช่น ในเวลาอพยพมานั้นก็ใช้ห้องนี้ตีเป็นสัญญาณ เพื่อไม่ให้หลงทิศทางหรือเมื่อหยุดพัก เมื่อจะออกเดินทางต่อก็จะใช้ห้องนี้ตีเป็นสัญญาณก่อน คือตีเอาฤกษ์เอายาม ตีเอาบ้านเอาเมือง ตีเอาพรรคเอาพวก ดังนั้นจึงได้ชื่อว่า “ห้องมิ่งเมือง” และมีตำนานเล่าว่าห้องมิ่งเมืองที่นำมากับขบวนอพยพนั้นได้จมลงไปในสระน้ำกลางเมืองหนองบัวลำภู เคยมีคนดำน้ำลงไปพิสูจน์ว่ามีจริงหรือไม่ก็ได้สัมผัสถึงวัตถุที่มีลักษณะคล้ายห้องแต่ไม่สามารถนำขึ้นมาได้แต่ก็ยืนยันว่าเป็นห้องจริง จนปัจจุบันนี้ก็ไม่เคยมีใครกล่าวถึงและลงไปสำรวจค้นหา

บ้านค่ายเมืองแสน ตำบลนาदान อำเภอสุวรรณคูหา จากการสัมภาษณ์ชาวบ้านในพื้นที่ (วิเชียร แสงสิมมา, 2564, สัมภาษณ์) เล่าว่าหมู่บ้านนี้เคยเป็นสถานที่ตั้งทัพของท้าวเมืองแสน เมื่อตอนทำศึกสงครามกับ พระวอพระตา เมื่อก่อนปรากฏแนวคันดินที่เป็นสถานที่ตั้งค่ายกองกำลังของท้าวเมืองแสนในการสู้รบระหว่างเมืองเวียงจันทน์กับทางเมืองนครเขื่อนขันธ์ ครั้งที่ยกกองทัพเข้ามาตีเมืองพระวอพระตา แต่ในปัจจุบันแนวคันดินเริ่มเตี้ยลงตามกาลเวลา ซึ่งก็เป็นที่มาของชื่อหมู่บ้านในปัจจุบันคือ บ้านค่ายเมืองแสน ในการทำศึกครั้งนี้ทำให้เห็นว่าพื้นที่ของอำเภอสุวรรณคูหาถูกใช้เป็นสถานที่ตั้งทัพของกรุงเวียงจันทน์เพื่อทำศึกสงครามรวบรวมกองกำลังไพร่พลและเสบียงเพื่อเตรียมตัวเข้าตีเมืองนครเขื่อนขันธ์

จากตำนานข้างต้นแสดงให้เห็นถึงกลุ่มชาติพันธุ์ลาวเวียงได้อพยพเข้ามาอยู่อาศัยในพื้นที่จังหวัดหนองบัวลำภูแล้วกระจายมายังดินแดนอำเภอสุวรรณคูหา การอพยพของกลุ่มชาติพันธุ์ในครั้งนี้เกิดจากการอพยพหนีภัยทางการเมือง โดยกลุ่มของพระวอพระตาที่นำผู้คนอพยพเดินทางมา ตามตำนานเล่าว่าในการออกเดินทางจะใช้ขี้เถ้าเป็นสัญญาณต่าง ๆ ในการเคลื่อนย้ายผู้คน จากการอพยพของพระวอพระตาเป็นจุดเริ่มต้นของการต่อสู้ทางการเมืองของกลุ่มชาติพันธุ์ลาวเวียงด้วยตนเอง จนนำไปสู่การศึกษาศึกษาในบ้นค่ายเมืองแสนของอำเภอสุวรรณคูหา ตามตำนานที่เล่าสืบต่อกันมา

4.3 ตำนานกับการสร้างสำนึกทางชาติพันธุ์ลาวเวียงผ่านประเพณีพิธีกรรม

กลุ่มชาติพันธุ์ลาวเวียงเป็นกลุ่มชาติพันธุ์ที่อพยพเข้ามาอยู่ในพื้นที่อำเภอสุวรรณคูหาของประเทศไทย ทั้งหนีจากภัยสงคราม ปัญหาทางการเมือง หรือถูกรุกรานจากกลุ่มชาติพันธุ์อื่น แต่กลุ่มชาติพันธุ์ลาวเวียงในพื้นที่อำเภอสุวรรณคูหายังคงมีสำนึกความกลุ่มชาติพันธุ์ของตนเองอย่างเข้มข้นที่มีต่อบรรพบุรุษของตนเอง โดยถือเอาพิธีการบวงสรวงที่มีความเกี่ยวข้องกับประวัติศาสตร์และตำนานของกลุ่มชาติพันธุ์ลาวเวียงเป็นเครื่องแสดงความคงอยู่ของกลุ่มชาติพันธุ์ลาวเวียง ดังรายละเอียดต่อไปนี้

4.3.1 พิธีบวงสรวงศาลหลักเมืองพระไชยเชษฐาธิราช

ศาลหลักเมืองพระไชยเชษฐาธิราช มีประวัติการตั้งศาลหลักเมืองพระไชยเชษฐาธิราชตามคำบอกเล่าของชาวบ้านสม พลสงคราม, (2564, สัมภาษณ์) เล่าว่าชาวบ้านทำพิธีแห่อัญเชิญหลักเมือง มาจากวัดถ้ำสุวรรณคูหา เพื่อนำมาตั้งที่ใจกลางของอำเภอสุวรรณคูหา โดยชาวบ้านเชื่อว่าได้อัญเชิญพระไชยเชษฐาธิราชมาอยู่ที่ศาลที่ชาวบ้านร่วมกันสร้างขึ้น หลังจากการตั้งศาลเกิดเรื่องราวปาฏิหาริย์ต่าง ๆ ชาวบ้านจึงเลื่อมใสศรัทธาได้นำรูปปั้นช้าง รูปปั้นม้า มาถวายหรือแก้บน เนื่องจากพระเจ้าไชยเชษฐาธิราชเป็นกษัตริย์ชาตินักรบมีกองทัพช้างม้าในการทำศึกจึงได้นำมาถวาย หรือผู้ที่เดินทางเข้ามาทำกินในอำเภอสุวรรณคูหาจะต้องมาสักการะที่ศาลหลักเมืองพระไชยเชษฐาธิราชนี้ เพื่อให้ทำมาค้าขายรุ่งเรือง ซึ่งในทุก ๆ ปีจะมีการจัดพิธีกรรมบวงสรวงขึ้นที่ศาลหลักเมือง

ในพิธีบวงสรวงจะมีทั้งพิธีสงฆ์ และ พิธีพราหมณ์ ในช่วงเช้าจะมีพิธีทำบุญตักบาตรซึ่งพิธีจะทำไปอย่างเรียบง่ายหลังจากเสร็จพิธีสงฆ์จากนั้นจะเป็นพิธีพราหมณ์ เพื่อทำพิธีบวงสรวง มีการตั้งลานพิธีและเครื่องสักการะในพิธีบวงสรวง ประกอบด้วย เสด็จฉัตรจำนวน 9 คัน

แต่ละคันยาว 9 ศอก พานเครื่องสักการะ หมากลุ บุษรี พานผลไม้อย่างละ 9 ชนิด เช่น กล้วย แดงโม แก้วมังกร ส้ม องุ่น และพานบายศรีดอกไม้อย่างละ 9 พาน โดยพราหมณ์จะเป็นผู้ดำเนิน พิธีกรรมจนกระทั่งเสร็จโดยมีชาวบ้านเข้าร่วมจนเสร็จพิธี

ศาลหลักเมืองพระไชยเชษฐาธิราชจะมีคำบูชาสักการะพระไชยเชษฐา-ธิราช เพื่อแสดงออกถึงความเคารพต่อพระองค์ท่าน ซึ่งทำให้เห็นว่ากลุ่มชาติพันธุ์ลาวเวียง และประชาชนในอำเภอสุวรรณคูหามีความเคารพนับถือพระมหากษัตริย์ของลาว แม้เวลาจะผ่านมา นานแล้ว สมยศ เวชบรรพต, (2564, สัมภาษณ์) กล่าวว่าก่อนที่จะประชาชนในอำเภอสุวรรณคูหา จะจัดงานประเพณีพิธีกรรมต่าง ๆ ขึ้นมาจะมีการทำพิธีบวงสรวงสักการะบูชาศาลหลักเมืองพระเจ้า ไชยเชษฐาธิราช ก่อนที่จะจัดประเพณีพิธีกรรมนั้นขึ้น ทั้งยังเป็นการขอพรจากพระองค์ท่านที่คอย ค้ำครองปกป้องรักษาประชาชนที่อาศัยอยู่ในอำเภอสุวรรณคูหา

จากข้อความข้างต้นแสดงให้เห็นว่ากลุ่มชาติพันธุ์ลาวเวียงที่อพยพเข้ามา อาศัยในพื้นที่อำเภอสุวรรณคูหาได้นำเสนออัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์ของตนเอง ที่แสดงออกผ่าน พิธีกรรมบวงสรวงศาลหลักเมืองพระไชยเชษฐาธิราช ที่เป็นพระมหากษัตริย์ปกครองกลุ่มชาติพันธุ์ ลาวเวียงในครั้งก่อน เมื่อกลุ่มชาติพันธุ์อื่นเข้ามาอาศัยอยู่ในพื้นที่ต้องเข้ามาสักการะ หรือแม้กระทั่ง จะประกอบพิธีกรรมใดต้องมีการบอกกล่าวกับศาลหลักเมืองพระเจ้าไชยเชษฐาธิราชเพื่อเป็นการขอ อนุญาตประกอบกิจกรรมต่าง ๆ แสดงให้เห็นว่ากลุ่มชาติพันธุ์ลาวเวียงสร้างอำนาจต่อรองในการ ปกครองพื้นที่ผ่านศาลหลักเมืองพระไชยเชษฐาธิราช ถึงแม้ว่าจะมีการเปลี่ยนแปลงรูปแบบการเมื่อก การปกครองโดยที่รัฐมีอำนาจในการปกครองพื้นที่ รัฐเข้ามามีบทบาทในการจัดกิจกรรมบวงสรวงทำ ให้กลุ่มชาติพันธุ์ลาวเวียงเปลี่ยนแปลงไปตามบริบท แต่สำนึกในความเป็นตัวตนของกลุ่มชาติพันธุ์ ลาวเวียงยังคงดำรงอยู่ในตัวบุคคลแม้อาศัยอยู่ในพื้นที่ของประเทศไทย

4.3.2 พิธีบวงสรวงสมโภชหลวงพ่พระไชยเชษฐา

พิธีบวงสรวงสมโภชหลวงพ่พระไชยเชษฐา พระพุทธรูปนาครปรก 7 เศียร ที่พระเจ้าไชยเชษฐาธิราชทรงสร้างขึ้น เป็นพิธีบวงสรวงสมโภชที่เกิดจากความร่วมมือของกลุ่ม ชาติพันธุ์ลาวเวียง กับกลุ่มชาติพันธุ์ที่มีอยู่ก่อนแล้ว หรือที่เข้ามาอยู่อาศัยในอำเภอสุวรรณคูหา ซึ่งมี ประเพณีที่คล้ายกัน โดยจะมีการจัดขึ้นในการทำพิธีทั้ง ศาสนาพุทธ และศาสนาพราหมณ์ ร่วมกัน ตามที่ผู้คนในพื้นที่ยังคงมีการเคารพนับถือ ดังนี้

1. พิธีกรรมทางพระพุทธศาสนา

พิธีกรรมทางพระพุทธศาสนา จะจัดขึ้นในวันขึ้น 13 ค่ำ ถึง 15 ค่ำ เดือน 3 ชาวอำเภอสุวรรณคูหา จะจัดงานประเพณีบุญข้าวจีบวงสรวงหลวงพ่พระไชยเชษฐา พระอริการมกล เตชะธรรมโม, (2564, สัมภาษณ์) ให้สัมภาษณ์ว่า ก่อนถึงวันบวงสรวงทางวัดจัดกิจกรรมรักษาศีล บวชชี-พราหมณ์ ในตอนกลางคืนฟังพระธรรมเทศนาพอถึงช่วงเช้าจะทำพิธีทางพระพุทธศาสนาโดย มีหลวงพ่เจ้าอาวาสเป็นประธานในพิธีสงฆ์ การประกอบพิธีกรรมทางศาสนา ตั้งแต่เวลา 18:00 น.- 05:00 น. โดยชาวบ้านจะเข้าร่วมกิจกรรมรักษาศีลบวชชี-พราหมณ์ ฟังพระธรรมเทศนา ในตอนเช้า จะเป็นการทำบุญตักบาตรข้าวจีบ และทำจันทน์เช้า ชาวบ้านจะเดินทางมายังวัด เพื่อถวายข้าวจีบเป็น ภัตตาหารแด่พระภิกษุสงฆ์ จากนั้นกรวดน้ำรับพร เป็นการเสร็จสิ้นพิธีกรรมทางพระพุทธศาสนา

2. พิธีกรรมทางศาสนาพราหมณ์

พิธีกรรมทางศาสนาพราหมณ์ จะจัดขึ้นหลังจากเสร็จสิ้นพิธีกรรมทางพระพุทธศาสนาโดยมีพราหมณ์เป็นผู้นำในการประกอบพิธีบวงสรวงดวงพระวิญญาณพระเจ้าไชยเชษฐาธิราชที่เป็นผู้สร้างองค์หลวงพ่พระไชยเชษฐา โดยพราหมณ์มีหน้าที่นำจุดเทียนชัยที่จัดตั้งไว้ภายในโถงพิธีที่วางเครื่องบวงสรวง เมื่อได้เวลาอันเป็นมงคลแล้วพราหมณ์เริ่มอ่านบทชุมนุมเทวดา ดังนี้

นะโม อันแปลว่า นมัสการ ปิฆฎาญค์ อัญชลีขึ้นเหนือศิริโรจน์ด้วยจิตข้าเปรมปรีดา ปราโมทย์มาโนสรจ้านงแห่งปฐมกษัตริย์ขัตติยวงศ์อันเรืองเดช ทั้งเท้าไท้เทวดาทุกสถาน, สาธุสักเคกามาจะรูป ข้าเจ้าขออัญเชิญเทพยดาทั้งหลายอันสิงสถิตอยู่ในอุกามาพจรสวรรค์ก็ดี อยู่ในกามรูปภพ คือ โสฬสสะ มหาพราหมมาก็ดี ศิริชะระตะเต จันตะลิกเขวิมานะ อีกทั้งเทพเจ้าซึ่งสิงสถิต ภูผายาหยาอดศิริกับทั้งอาศัยอยู่ในวิมานมาศอากาศมนเทียรทอง สำนักศิลปากรขอนแก่น, (2549, น. 21)

บัดนี้ได้เวลาอันสมควรแล้ว ข้าขออัญเชิญทางเทเวศลินีเขตจักรวาล จงมาสโมสร ประสานในเพลาวนนี้โปรดได้มาอวยพรให้พระสวัสดิแก่ข้าอาภูล อันมีพระนามว่าพระไชยเชษฐาธิราช ผู้รุ่งเรืองศรี เมื่อจบแล้วผู้ร่วมบวงสรวงทุกคน กล่าวคำว่า สาธุ 3 ครั้ง แล้วย่อซ้อง กลอง ระฆัง นาน 9 นาที เป็นการเสร็จสิ้นพิธีกรรมทางศาสนาพราหมณ์

จากบทสวดของพิธีพราหมณ์นี้มีการเอ่ยพระนามของพระไชยเชษฐาธิราช ที่เป็นองค์กษัตริย์ของลาว เพื่ออัญเชิญมายังบริเวณพิธีเพื่อแสดงให้เห็นว่าพระองค์มีบทบาทและความสำคัญอย่างยิ่งต่อกลุ่มชาติพันธุ์ลาวเวียงและคนในพื้นที่ในฐานะเป็นพระมหากษัตริย์ที่ได้รับ

การยกย่อง และได้รับการยอมรับของกลุ่มชาติพันธุ์ลาวเวียงในการทำพิธีบวงสรวงองค์หลวงพ่พระไชยเชษฐาเพื่อสร้างสำนึกให้กับความเป็นกลุ่มชาติพันธุ์ของลาวเวียงผ่านพิธีกรรมนี้

3. พิธีรำบวงสรวง

การรำบวงสรวงเป็นการแสดงเพื่อถวายความเคารพและความศรัทธาต่อหลวงพ่พระไชยเชษฐา เป็นพิธีกรรมที่จัดขึ้นมาใหม่ ด้วยยุคสมัยที่เปลี่ยนแปลงไปจึงนำพิธีกรรมนี้มาประยุกต์ให้การจัดงานยิ่งใหญ่กว่าเดิม แต่ยังคงความเป็นวัฒนธรรมของท้องถิ่นของคนในอำเภอสุวรรณคูหา ดังเห็นได้จากการนำบทสวดมนต์ที่แพร่หลายในภาคอีสานมาประพันธ์เกี่ยวกับหลวงพ่พระไชยเชษฐา เพื่อใช้รำบวงสรวงในทุก ๆ ปี ดังตัวอย่างบทสวดมนต์ เพื่อบูชาพระรัตนตรัย, (2564, สัมภาษณ์) ดังนี้

“มาลาตวงดอกไม้	เฮน้อมไว้เพื่อบูชา
บูชาแด่พระพุทธ	พระวิสุทธิธรรมมา
บูชาแด่พระธรรม	คำสั่งสอนศาสดา
บูชาแด่พระสงฆ์	ผู้ดำรงวินัยมา
หลวงพ่พระไชยเชษฐา	สุวรรณคูหาข้ากราบกราน
พุทธคุณจงอภิบาล	สุขสราญทั่วธานี”

จากบทสวดมนต์ข้างต้นนี้เริ่มจากการกล่าวถึงดอกไม้ที่นำมาบูชาพระรัตนตรัยตามความเชื่อของคนอีสาน และแสดงถึงความศรัทธาถึงการกระทำของพระพุทธที่เป็นผู้นำคำสอนทางศาสนา รวมไปถึงการแสดงถึงความศรัทธาต่อพระธรรมคำสอนของพระศาสดา และแสดงความเคารพบูชาต่อพระสงฆ์ที่เป็นผู้ดำรงพระวินัยตลอดมา นอกจากพระรัตนตรัยทั้งสามแล้ว ยังแสดงความเคารพบูชาหลวงพ่พระไชยเชษฐาซึ่งเป็นพระพุทธรูปศักดิ์สิทธิ์คู่บ้านคูเมือง ที่ทุกคนในอำเภอสุวรรณคูหากราบไหว้บูชา เพื่อดลบันดาลให้ทุกคนพบแต่ความสุขความสำราญ

ในการเข้าร่วมพิธีรำบวงสรวงนี้ ประชาชนจะสวมใส่เสื้อผ้าเครื่องแต่งกายที่เป็นของท้องถิ่น โดยการแต่งกายของผู้ชายจะสวมเสื้อสีขาว นุ่งผ้าโสร่ง ใช้ผ้าขาวม้ามัดเอวและพาดบ่า ส่วนการแต่งกายของผู้หญิงจะสวมเสื้อแขนกระบอกสีขาว นุ่งผ้าถุงยาวสีดำหรือสีกรมท่า ที่ทำมาจากผ้าไหมมัดหมี่หรือผ้าฝ้ายมัดหมี่ มีสไบพาดบ่า รวบผมมัดเป็นมวยบนศีรษะ การแต่งกายเช่นนี้ทำให้เห็นถึงอัตลักษณ์ของการแต่งกายของชาวลาวเวียง ที่แสดงให้เห็นว่าการแต่งกายในสมัยก่อนเป็นอย่างไรถึงแม้ว่าในปัจจุบันจะมีวิธีการทอผ้าและการแต่งกายที่เปลี่ยนแปลงไปตามยุคสมัย การแต่งกายเป็นสิ่งที่บอกถึงอัตลักษณ์ของกลุ่มชาติพันธุ์ ที่มีความประณีตงดงาม สืบทอดภูมิปัญญา

วัฒนธรรมการแต่งกาย ดังที่ปรากฏในการรำบวงสรวงหลวงพ่พระไชยเชษฐา อำเภอสวรรคุดหา
ที่ควรค่าแก่การอนุรักษ์สืบทอด

สรุปได้ว่าพิธีบวงสรวงสมโภชหลวงพ่พระไชยเชษฐาเป็นการแสดงออกถึง
อัตลักษณ์ของกลุ่มชาติพันธุ์ลาวเวียงและกลุ่มชาติพันธุ์เดิมที่อาศัยอยู่ในพื้นที่อำเภอสวรรคุดหาได้
แสดงออกมาในพิธีกรรมบวงสรวงสมโภชหลวงพ่พระไชยเชษฐา ซึ่งพิธีบวงสรวงแบ่งออกเป็น 3 พิธี
ด้วยกัน ได้แก่ พิธีกรรมทางศาสนา ที่แสดงให้เห็นว่ากลุ่มคนในพื้นที่ได้หันมานับถือศาสนาพุทธ
พิธีกรรมทางศาสนาพราหมณ์ และการบวงสรวงวิญญาณศักดิ์สิทธิ์ ซึ่งเป็นบรรพบุรุษที่เป็นกษัตริย์
ของลาวที่อพยพไพร่พลมายังพื้นที่ตามตำนานและประวัติศาสตร์บอกเล่าไว้ การประกอบพิธี
บวงสรวงหลวงพ่พระไชยเชษฐาและพิธีรำบวงสรวงที่นำการเปลี่ยนแปลงของยุคสมัยมาสร้างความ
ยิ่งใหญ่ของการจัดงาน แต่ยังคงรักษาวัฒนธรรมและอัตลักษณ์ของกลุ่มชาติพันธุ์ลาวเวียง ที่แสดง
ผ่านการรำ เนือร้อง เสื้อผ้าการแต่งกาย ที่เป็นการสร้างสำนึกความเป็นกลุ่มชาติพันธุ์ลาวเวียงของ
คนในพื้นที่

5. สรุป

การศึกษาตำนานและประวัติศาสตร์พระไชยเชษฐาธิราช และพระวอพระตากับการ
นำเสนออัตลักษณ์กลุ่มชาติพันธุ์ลาวเวียง ในอำเภอสวรรคุดหา จังหวัดหนองบัวลำภู แบ่งออกเป็น
3 ประเด็นในการศึกษาดังรายละเอียดต่อไปนี้

ตำนานที่เป็นประวัติศาสตร์บอกเล่าของกลุ่มชาติพันธุ์ลาวเวียง ตำนานหลวงพ่
พระไชยเชษฐามีความเกี่ยวข้องกับสมัยพระเจ้าไชยเชษฐาธิราช ที่อุทิศที่ดินสร้างวัด และสร้าง
พระพุทธรูปนาคปกประดิษฐานไว้ที่วัดถ้ำสุวรรณคูหา โดยได้พระราชทานนาจันทน์ เพื่อให้ประชาชน
ที่อาศัยในพื้นที่นำผลผลิตมาถวายวัด จากตำนานนี้ทำให้กลุ่มชาติพันธุ์ลาวเวียงยังคงรักษาประเพณี
นี้ไว้จนถึงปัจจุบัน และตำนาน ช้องมิ่งเมือง ที่กล่าวถึง กลุ่มชาติพันธุ์ลาวเวียงได้อพยพเข้ามาอยู่
อาศัยในพื้นที่จังหวัดหนองบัวลำภูแล้วกระจายมายังดินแดนอำเภอสวรรคุดหา การอพยพของกลุ่ม
ชาติพันธุ์ในครั้งนี้เกิดจากการอพยพหนีภัยทางการเมือง โดยกลุ่มของพระวอพระตา ที่นำผู้คนอพยพ
เดินทางมา ตามตำนานเล่าว่าในการออกเดินทางจะใช้ช่องติเป็นสัญญาณต่าง ๆ ในการเคลื่อนย้าย
ผู้คน จากการอพยพของพระวอพระตาเป็นจุดเริ่มต้นของการต่อสู้ทางการเมืองของกลุ่มชาติพันธุ์
ลาวเวียงด้วยตนเอง จนนำไปสู่การทำศึกสงครามในบ้านค่ายเมืองแสนที่เป็นพื้นที่ทางประวัติศาสตร์
ของอำเภอสวรรคุดหาตามตำนานที่เล่าสืบต่อกันมา

ประวัติศาสตร์การเคลื่อนย้ายของกลุ่มชาติพันธุ์ลาวเวียงเกิดขึ้นใน 2 ช่วงตามหลักฐานที่ปรากฏในพื้นที่ ได้แก่ สมัยพระไชยเชษฐาธิราช ที่อพยพผู้คนมาสร้างบ้านแปงเมืองที่อำเภอสุวรรณคูหา และสร้างพื้นที่สำคัญทางพระพุทธศาสนาที่วัดถ้ำสุวรรณคูหาในปัจจุบัน โดยจารึกข้อความไว้เป็นหลักฐานทางประวัติศาสตร์ที่วัดถ้ำสุวรรณคูหา และในสมัยพระวอพระตา ที่อพยพผู้คนจากเวียงจันทน์ด้วยเหตุผลทางการเมืองเพื่ออพยพผู้คนเข้ามาอยู่อาศัยในพื้นที่จังหวัดหนองบัวลำภู ซึ่งบันทึกไว้ในเอกสารโบราณในการรวบรวมผู้คนเดินทางเข้ามาของกลุ่มชาติพันธุ์ลาวเวียง

ตำนานกับการสร้างสำนึกทางชาติพันธุ์ลาวเวียงผ่านประเพณีพิธีกรรม กลุ่มชาติพันธุ์ลาวเวียงที่อพยพเข้ามาอาศัยในพื้นที่อำเภอสุวรรณคูหานำเสนออัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์ของตนเอง ที่แสดงออกผ่านพิธีกรรมบวงสรวงศาลหลักเมืองพระไชยเชษฐาธิราช และพิธีบวงสรวงสมโภชองค์หลวงพ่พระไชยเชษฐา ถึงแม้ว่าจะมีการเปลี่ยนแปลงรูปแบบการเมืองการปกครองทำให้กลุ่มชาติพันธุ์ลาวเวียงเปลี่ยนแปลงไปตามบริบท แต่สำนึกในความเป็นตัวตนของกลุ่มชาติพันธุ์ลาวเวียงยังคงดำรงอยู่ในตัวบุคคล และอัตลักษณ์ของกลุ่มชาติพันธุ์ลาวเวียงได้แสดงออกมาในพิธีกรรมบวงสรวงสมโภชหลวงพ่พระไชยเชษฐา ซึ่งพิธีบวงสรวงแบ่งออกเป็น 3 พิธีด้วยกัน ได้แก่ พิธีกรรมทางศาสนา พิธีกรรมทางพราหมณ์ และพิธีบวงสรวง เพื่อสร้างสำนึกทางชาติพันธุ์ลาวเวียงจากประวัติศาสตร์และตำนานผ่านประเพณีพิธีกรรม

6. อภิปรายผล

การศึกษาตำนานและประวัติศาสตร์พระไชยเชษฐาธิราชและพระวอพระตา กับการนำเสนออัตลักษณ์กลุ่มชาติพันธุ์ลาวเวียง ในอำเภอสุวรรณคูหา จังหวัดหนองบัวลำภู จากผลการศึกษาตามวัตถุประสงค์ นำไปสู่การนำเสนอตำนานและประวัติศาสตร์กับการนำเสนออัตลักษณ์กลุ่มชาติพันธุ์ลาวเวียงดังนี้

ผู้คนในอำเภอสุวรรณคูหาประกอบไปด้วย 3 กลุ่มชาติพันธุ์ ได้แก่ ลาวอีสาน ลาวเวียง และลาวพวน ในกรณีนี้ศึกษากลุ่มชาติพันธุ์ลาวเวียงพบว่า จากการศึกษาเรื่องราวทางประวัติศาสตร์การเคลื่อนย้ายของกลุ่มชาติพันธุ์ลาวเวียงเกิดขึ้นในสมัยพระไชยเชษฐาธิราช ที่อพยพผู้คนมาสร้างบ้านแปงเมืองที่อำเภอสุวรรณคูหา สร้างพื้นที่สำคัญทางพระพุทธศาสนาที่วัดถ้ำสุวรรณคูหา และในสมัยพระวอพระตาที่อพยพผู้คนจากเวียงจันทน์เพื่อหนีความขัดแย้งทางการเมือง การศึกษาประวัติศาสตร์ความเป็นมานี้จะทำให้ผู้คนในพื้นที่มีความรู้สึกเป็นกลุ่มชาติพันธุ์

ร่วมกันของคนในพื้นที่ ดังที่ ปฐม หงส์สุวรรณ, (2557, น.117) ได้ให้แนวคิดกับการศึกษาประวัติศาสตร์ไว้ว่า การสืบหาที่มาเรื่องราวประวัติศาสตร์และความเป็นมาของคนในท้องถิ่น จะช่วยให้เกิดกระบวนการเรียนรู้ที่นำไปของชุมชนท้องถิ่นนั้น อันจะช่วยสร้างความผูกพันกลมเกลียวของคนในท้องถิ่น และเป็นการสร้างพลเมืองในทางอ้อมอย่างมีพลังมหาศาล เนื่องจากสำนึกร่วมที่คนมีต่อกันนั้นจะช่วยให้ท้องถิ่นมีประชากรที่รู้สึกเป็นเจ้าของของพื้นที่ร่วมกันรักและหวงแหนวัฒนธรรมประเพณีของตนเอง เช่น การนำเรื่องราวทางประวัติศาสตร์ของพระไชยเชษฐาธิราช มาประกอบพิธีกรรมต่าง ๆ ร่วมกันเพื่อให้เกิดความสบายใจในการดำเนินชีวิต เกิดความสามัคคีกันของคนในพื้นที่ และส่งเสริมให้ผู้คนอนุรักษ์วัฒนธรรมประเพณีของตนเองไว้

การสร้างอัตลักษณ์ของกลุ่มชาติพันธุ์ลาวเวียงจากตำนานกับการสร้างสำนึกทางชาติพันธุ์ลาวเวียงผ่านประเพณีพิธีกรรม ที่แสดงออกผ่านพิธีกรรมบวงสรวงศาลหลักเมืองพระไชยเชษฐาธิราช และพิธีบวงสรวงสมโภชหลวงพ่พระไชยเชษฐา เพื่อสร้างสำนึกทางชาติพันธุ์ลาวเวียงจากประวัติศาสตร์และตำนานผ่านประเพณีพิธีกรรม ดังที่ ศิราพร ณ ถลาง, (2558, น.233) ได้กล่าวไว้ว่า เรื่องเล่าตำนานมีความสำคัญอย่างยิ่งในการสร้างอัตลักษณ์ของท้องถิ่น หรืออัตลักษณ์ของจังหวัด ซึ่งนับเป็น ‘ทุนทางวัฒนธรรม’ ที่สามารถนำไป ‘ต่อยอด’ ในการส่งเสริมการท่องเที่ยวของแต่ละจังหวัดในประเทศไทย การสืบสานภูมิปัญญาท้องถิ่น ทำให้เห็นถึงความตระหนักในคุณค่าของข้อมูลทางวัฒนธรรม มีการนำข้อมูลไปใช้ประโยชน์ในการจัดกิจกรรมในงานบุญประจำหมู่บ้าน และใช้ต่อยอดให้เกิดมูลค่าเพิ่มทางวัฒนธรรมต่อไป

ประวัติศาสตร์และตำนานของกลุ่มชาติพันธุ์ลาวเวียงนำไปสู่การประกอบพิธีกรรมในอำเภอสุวรรณคูหา จังหวัดหนองบัวลำภู ที่มีความเกี่ยวข้องกับประวัติศาสตร์และตำนานของพระไชยเชษฐาธิราช และตำนานพระวอพระตา ที่ยังคงรักษาสืบทอดประเพณีพิธีกรรมบวงสรวงต่อเนื่องมาในทุกปี ซึ่งในการจัดประเพณีพิธีกรรมยังคงสร้างสำนึกความเป็นกลุ่มชาติพันธุ์ลาวเวียงไว้อีกด้วย ดังนั้นเรื่องราวทางประวัติศาสตร์และตำนานยังคงถูกรักษาและนำเสนอผ่านประเพณีพิธีกรรมให้คงอยู่เรื่อยมา นอกจากนี้ประเพณีและวัฒนธรรมที่จัดขึ้นในอำเภอสุวรรณคูหา ได้รับการสนับสนุนจากองค์กร หน่วยงาน และภาคส่วนต่าง ๆ รวมไปถึงวัฒนธรรมและการท่องเที่ยวจังหวัดหนองบัวลำภู เพื่อผลักดันและส่งเสริมให้งานบวงสรวงสมโภชหลวงพ่พระไชยเชษฐา เป็นอัตลักษณ์ของอำเภอสุวรรณคูหา เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมตามนโยบายของภาครัฐด้วย

เอกสารอ้างอิง

- กรมศิลปากร. (2529). *สมัยก่อนประวัติศาสตร์ในประเทศไทย*. กรุงเทพฯ : หัตถศิลป์.
- ธวัช ปุณฺณทก. (2530). *ศิลาจารึกอีสาน*. กรุงเทพฯ : คุณพินอักษรกิจ.
- (2540). *วรรณกรรมท้องถิ่น*. พิมพ์ครั้งที่ 1. กรุงเทพฯ : โอเดียนสโตร์.
- (2528). *ประวัติศาสตร์ สังคมและการเมืองอีสาน จากจารึกวัดถ้ำสุวรรณคูหา อุดรธานี*.
กรุงเทพฯ : คุณพินอักษรกิจ.
- ปฐม หงส์สุวรรณ. (2557). ดงภูดิน : เรื่องเล่าศักดิ์สิทธิ์กับปฏิบัติการสร้างความหมายว่าด้วยสิทธิชุมชน. *Journal of Mekong Societies*. 10(3), 167.
- ยุรฉัตร บุญสนิท. (2546). *ลักษณะความสัมพันธ์ของวรรณกรรมกับสังคมในพัฒนาการวรรณคดี*.
นนทบุรี: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมิกราช.
- ศิริพร ณ ถลาง. (2558). *บทสังเคราะห์เรื่องเล่านิทานพื้นบ้านไทย : การนำไปประยุกต์ใช้ และ “พื้นที่ทางสังคม” ในปัจจุบัน*. เรื่องเล่าพื้นบ้านไทยในโลกที่เปลี่ยนแปลง. กรุงเทพฯ: ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร (องค์การมหาชน).
- สำนักศิลปากรขอนแก่น. (2549). *โบราณคดีจังหวัดหนองบัวลำภู*. ขอนแก่น: คลังนาโนวิทยา
- อรรถพล ธรรมรังสี. (2560). *พระวอพระตาในเอกสารโบราณ*. มหาสารคาม : กลุ่มงานอนุรักษ์เอกสารโบราณ สถาบันวิจัยศิลปะและวัฒนธรรมอีสาน มหาวิทยาลัยมหาสารคาม : มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- Goffman, E., (1963). *Stigma : Note on the Management of Spoiled identity*.
EnglandCliffs, N.J.: Prentice-Hall.

การสัมภาษณ์

- พระอธิการกมล เตชะธรรมโม. (2564, 12 กันยายน). เจ้าอาวาสวัดถ้ำสุวรรณคูหา [บทสัมภาษณ์].
- บุญมา ต่อพันธ์. (2564, 12 กันยายน). ชาวบ้านในอำเภอสวรรณคูหา [บทสัมภาษณ์].
- สม พลสงคราม. (2564, 19 กันยายน). ชาวบ้านในอำเภอสวรรณคูหา [บทสัมภาษณ์].
- สมยศ เวชบรรพต. (2564, 19 กันยายน). ชาวบ้านในอำเภอสวรรณคูหา [บทสัมภาษณ์].
- วิเชียร แสงสีมมา. (2564, 26 กันยายน). ชาวบ้านในอำเภอสวรรณคูหา [บทสัมภาษณ์].
- เงิน ผาสีดา. (2564, 19 กันยายน). ชาวบ้านในอำเภอสวรรณคูหา [บทสัมภาษณ์].
- เพ็ญประภา ฤทธิธรรม. (2564, 26 กันยายน). คุณครูโรงเรียนสุวรรณคูหา [บทสัมภาษณ์].